

Så görs en rättspsykiatrisk bedömning

I Sverige bedöms hälften av de cirka 550 personer som går igenom en stor rättspsykiatrisk undersökning ha en psykisk störning. Så här går undersökningen till.

När någon anhålls eller häktas kan frågan om hur personen mår psykiskt förr eller senare uppstå. Om misstanken om att någon mår psykiskt dåligt växer kan en domstol besluta om att en rättspsykiatrisk undersökning ska genomföras. I första hand är det oftast fråga om en paragraf sju-utredning, till vardags kallad liten sinnesundersökning.

Rättsmedicinalverket, RMV, blir då inkopplat. Det är en statlig myndighet som bland annat bedriver rättspsykiatrisk utredningsverksamhet och har i uppdrag att göra rättspsykiatriska utlåtanden på uppdrag från domstol.

En liten undersökning går till så att den intagne transporteras till en hälso- och sjukvårdsinrättning eller en särskild undersökningsenhet. Där får personen träffa en rättspsykiater för en timmes samtal. Därefter skriver psykiatriern ett utlåtande, ibland med en rekommendation om att göra en stor rättspsykiatrisk utredning.

– En stor utredning sker under tvång efter beslut från domstolen, men samtalen och de olika undersökningarna är frivilliga. De flesta medverkar och försöker göra sitt bästa på olika sätt, säger Patrik Backgård, chefspsykolog på den rättspsykiatriska avdelningen i Huddinge.

En stor rättspsykiatrisk undersökning genomförs av ett team som under fyra veckor gör olika utredningar samtidigt som den intagne observeras. Teamet består av en forensisk socialutredare (oftast en socionom), en psykolog, omvårdnadspersonal och en huvudansvarig rättspsykiater. Deras uppdrag är att svara på frågan om personen har begått gärningen under inflytande av en allvarlig psykisk störning, om den intagne behöver vård och vilken risken är för att personen kan återfalla i brott.

Det huvudsakliga utredningsinstrumentet är samtal. Personen träffar utredarna både enskilt och samtidigt. Först träffar gruppen klienten och går igenom utredningsgången. Sedan träffas de utan klienten och stämmer av.

Utredarna arbetar parallellt med olika slags observationer och undersökningar och skriver utredningar som sänds till rätten. Socialutredaren gör en slags levnadsberättelse över de sociala omständigheter som påverkat personen.

– Därutöver gör vi olika tester, något olika beroende på vilken sorts psykisk störning det verkar vara frågan om, säger Patrik Backgård.

De vanligaste psykologiska testerna är personlighetstest och allmänintellektuellt test. Ibland gör man olika kroppsliga utredningar och avbildningar av hjärnan i röntgenundersökningar. Utredarna har tillgång till hela förundersökningen och kan ta hjälp av sjukvårdsjournaler och handlingar från andra myndigheter utan personens medgivande. Det som kommer fram där tas upp i samtalen.

I slutet av undersökningsperioden träffas utredarna och diskuterar ärendet och drar sina slutsatser. Den intagne får då veta vad rättspsykiatern och teamet tänkt skriva i underlaget till domstolen. Slutligen skriver den huvudansvarige rättspsykiatern ett huvudutlåtande och en medicinskpsykiatrisk utredning.

Rättspsykiatriska undersökningar

I Sverige genomförs cirka 1 500 små rättspsykiatriska undersökningar och 550 stora per år, varav hälften i Stockholmsområdet.

Av dem som genomgår en stor rättspsykiatrisk utredning är cirka 75 procent häktade och cirka 25 procent på fri fot.

I Sverige sysselsätter rättspsykiatrisk utredningsverksamhet ungefär 150 fast anställda medarbetare, varav 85 i Huddinge.

Rättsmedicinalverket, RMV, finns i Stockholm, Göteborg, Linköping, Uppsala, Lund och i Umeå och innefattar förutom rättspsykiatrin även rättsgenetiska, rättskemiska och rättsmedicinska avdelningar. Rättspsykiatriska avdelningar finns i Stockholm, Göteborg och i Umeå. Källa: RMV

Fängelse trots psykisk störning

Domstolar följer rättspsykiatriska bedömningar i stor utsträckning. Traditionell straffpraxis har varit att en person som har en allvarlig psykisk störning inte ska kunna sättas i fängelse utan istället få vård. 2008 togs detta absoluta fängelseförbud bort. Efter lagändringen kan en person som anses ha en allvarlig psykisk störning men som har ett begränsat vårdbehov under vissa förutsättningar placeras i fängelse.

Vanliga diagnoser bakom brott

1. Missbruk, beroende av alkohol och/eller droger.
2. Personlighetsstörning, till exempel antisocial personlighetsstörning. Människor med antisocial personlighetsstörning framstår som kalla och hänsynslösa. Deras tillvaro präglas av impulsivitet och ansvarslöshet.
3. Psykos, till exempel schizofreni. Den drabbade personen har psykossymptom som hörselhallucinationer, vanföreställningar och förändrad verklighetsuppfattning.
4. Neuropsykiatriska störningar, till exempel autism. En person med autism har nedsatt förmåga att interagera socialt, kommunicera och har begränsade, repetitiva och stereotypa mönster i beteende, intressen och aktiviteter.
5. Bipolär sjukdom. Personer med bipolär sjukdom pendlar mellan perioder av extrem upprymdhet och depression.
6. Demens, hjärnskador. Typiska tecken på demens är att minnet och den intellektuella förmågan hos den drabbade gradvis försämras.

Källor: Psykologiguiden,
Vårdguiden, Autismforum

Text: Tobias Drejby. **Publicerad:** 2012-05-24 12:20.